

פרוטוקול מס' 44
מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג', כ"ה באב תשל"ד - 13.8.74, בשעה 08.30

נ כ ח ו :

- חברי הוועדה:
- י. חמיר - יו"ר
 - י. בארי
 - א. גבלבר
 - ס. הכהן
 - א. הדליץ
 - ח. טובי
 - ס. פרידמן
 - ד. קורן
 - ב. צ. קשת

סוזמנים:

- שר מסות ח. בר-לב
- ד"ר מנדלבאום - מנכ"ל מסות
- ג. סואן - מסות
- ב. אפלנאום -
- מר רוהם - משרד הפנים
- גב' פוזנר - החינוך והתרבות
- א. שטרק - העבודה
- י. שחם - השיכון
- ח"כ י. פרח
- א. שפירא - מצפה-דמון
- י. ברנשטיין
- פ. שכטר
- ד. זיו

מזכיר הוועדה:

- י. ברזני

ר ש ט ה :

- א. אולר

סדר-היום:

1. הצעה לטה"י
2. סיכומי הוועדה בענין הסרטי"שו כוכב עלין
3. מסקנות הוועדה בענין בתי-עלמין בגוש-דן
4. תלונת תושבי גבעת-עמל
5. מצב עיירות הפיתוח

- 11445 -

(תק"ג) קי"א 13.8.74

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. תמיר:

1. הצעה לסדר-היום

ח. טובי:

הכנסת העבירה אלינו שתי הצעות לסה"י בענין מצב הרשויות המקומיות הערביות. המצב שם מחייב התערבות מיידית, בעיקר בשטח בניית בתי-ספר שבנייתם הוקפאה. עכשיו תקופת הגשת התקציבים, ומשרד הפנים מוחק תקציבים בצורה שהדעת איננה טובלת, ואינני סבור שאפשר לחכות בענין זה עד לאחר הפגרה.

היו"ר י. תמיר:

היום בוודאי לא נספיק לרונן בנושא זה, וועדת הכנסת אסרה עלינו לקיים ישיבות.

בזמן הפגרה.

ב.צ. קשת:

גם אני סבור שהענין מחייב דיון דחוף, ולא רק לגבי הרשויות המקומיות הערביות. לא ייתכן להפסיק את כל דיוני הוועדה למשך חודשיים. אני סבור אפוא שהחלטת ועדת הכנסת איננה צודקת.

מר רותם:

רק לפני ימים אחדים דנו בנושא עם משלחת של השלטון המקומי וראשי הרשויות הערביות בעקבות דו"ח ג'רסי. עדיין יש עודפי תקציב ברשויות השונות שלא נוצלו לצרכי פיתוח. מכל מקום, דחיית הדיון עד לאחר הפגרה לא תשנה הרבה משום שבלאו הכי בתי-הספר החדשים לא ייבנו לקראת שנת הלימודים הקרובה.

היו"ר י. תמיר:

אני מציע שנבחר בח"כ הדליץ וקשת שייפגשו עם היו"ר ועדת הכנסת במטרה לסטות מהחלטתו בדבר ישיבות בפגרה. אני עצמי יוצא בשבוע הבא לשלושה שבועות, ואבקש מח"כ קשת למלא את מקומי במידת הצורך.

2. סיכומי הוועדה בענין הסרט ישו כוכב עליון

ב.צ. קשת:

בעקבות הסיכום בישיבה הקודמת ניסיתי לטעוא בוסחת-ביניים בין הגישות הקיצוניות, ואני טעיע את הסיכום הבא: הוועדה מחליטה לא להתייחס לאיסור הצגתו של הסרט. עם זאת רואה הוועדה כי יש בסרט כדי לפגוע ברגשות הציבור. הוועדה פונה למועצה לביקורת סרטים ומחזות וכן למשרד המסחר והתעשייה לבחון בעתיד ביתר זהירות סתן רשיונות וכן תמיכה בסרטים.

היו"ר י. תמיר:

אני מוכן לקבל את הנוסח הזה.

א. הדליץ:

הסיפא נראית לי חריפה מדי.

היו"ר י. תמיר:

אולי מוטב באמת לומר: הוועדה מפנה את חשומת לב מסו'ת לצורך לבדוק בקפדנות יתר עידוד סרטים השנויים במחלוקת.

ד. סורנו:

אני חוזר ואומר שאני נמנע מהצבעה משום שלא ראיתי את הסרט.

י. בארי:

מאחר שח"כ ורדיגר איננו כאן - לא הייתי רוצה להחליט על דעת עצמי, ואני מבקש

לדחות את ההצבעה.

3. מסקנות הוועדה בענין בתי-עלמין בגוש דן

היו"ר י. תמיר: להלן נוסח המסקנות שאני מציע:

א. הוועדה קובעת כי הצטמצם עד כדי מצב חמור השטח הפנוי לקבורה. לפיכך מחייב הדבר פתרון מיידי;

ב. הוועדה פונה לרשויות המדינה ולרשויות המקומיות לעשות מאמצים מיוחדים להגדלת שטחי בתי-העלמין הנוכחיים, כדי לענות לצרכים עד לפתיחת בתי-עלמין חדשים באיזור ההר, דבר שיחבצ מספר שנים;

ג. הוועדה פונה למשרד הפנים להכין תכנית לטווח ארוך לבתי-העלמין ואיתור שטחים מתאימים, ועל מינהל מקרקעי ישראל להשתלב באיתור השטחים.

ב.צ. קשת: אני מציע למחוק את הפסקה בדבר איזור ההר, שבסעיף ב'.

הוחלט: לקבל את המסקנות כפי שהציע היו"ר. הנוסח המדוייק ילוטש בהתחשב בהערותו של ח"כ קשת.

4. גבעת-עמל

היו"ר י. תמיר: קיבלתי משלחת של 15-20 איש מחושבי המקום. הרקע: סכסוך הנמשך כבר 8-7 שנים בין עו"ד דרזנר שקיבל בעלות על כמה מהשטחים שם ובין עשרות משפחות החיות במקום כבר 28 שנה, מאז פונו מאיזור יפה. הענין היה בבתי-המשפט, ועומד לפני הכרעה שנראה לי שיש בה משום קיפוח המפונים: 70 אלף ל"י למשפחה מרובת ילדים. אמרתי למשלחת שהכנסת איננה יכולה להעריב בעניני שעברו את שלבי המשפט, אבל הבטחתי להם להביא זאת לפני הוועדה. אני מציע שנבחר ב-2-3 חברים מבינינו שיחקרו בבעיה ויפרסמו את דעתם מבחינה ציבורית.

א. הרליץ: אנחנו מודעים לבעיה של כפל הסמכויות במדינה. כיום נוהגים אנשים שיש להם מועקה לעבור את כל ועדות הכנסת, והגרוע מכל הוא שהם סופכים על הגופים הממלכתיים ובינתיים אינם עושים בעצמם שום דבר. אולי כדאי לברר קודם לאילו ועדות נוספות פנו האנשים הללו.

היו"ר י. תמיר: נכון שמטרד גדול הוא לנציגי הממשלה להופיע באותו ענין בוועדות שונות של הכנסת בזו אחר זו. ואכן, בענין זה כונסה התייעצות של יושבי-ראש הוועדות. עובדה שחלוקת הוועדות כפי שנקבעה לפני 26 שנה איננה עומדת כיום במבחן המציאות. יחד עם זה, אני מציע שבנושא הנדון ייפגשו כמה חברי ועדה עם המשלחת, כדי שיסבירו להם שרוצים לסייע בידיהם לפתור את בעיותיהם, אם כי אני חוזר ואומר שהבהרתי להם שמבחינה חוקית איננו יכולים לעשות מאומה, כי הענין נמצא בדיון משפטי.

ד. קורן: אינני יודע מה יכולה ועדת-משנה כזאת לעשות. עוד בכנסת הקודמת נפגשנו עם האנשים ושווחחנו גם עם מר זורע מהמינהל. בפרט שמדובר כאן על פגישה עם צד אחד בלבד; ללא שמיעת הצד השני. הם נפלו בערכאה משפטית - ועליהם לקבל את הדין.

א. הרליץ: אני מצטרפת לדעתו של ח"כ קורן.

אני כשלעצמי אינני מוכן להצטרף לוועדה-
משנה כזאת, משום שאינני רואה בה תכלית.

ב.צ. קשת:

אני רואה שאין תמיכה להצעתך. אמרתי להם
שאביא את הדבר לפני הוועדה. אם החברים
אינם נוטים להיפגש אתם - נודיע להם על כך, כדי שלא לטפח בהם תקוות
שוא.

הי"ר י. תמיר:

בפרט שמדובר כאן על קיפוח משולב עם רצון
לסחטנות.

ד. קורן:

אני מציע שתודיע לאנשים כי מאחר שבית-
המשפט פסק מה שפסק - ועדת הפנים רואה
את העניין מחוץ לגדר סמכותה, בפרט שלעזור מעשיית בלאו הכי איננו יכולים.

י. בארי:

5. מצב עיירות הפיתוח

הי"ר י. תמיר:

הנושא הועלה במליאת הכנסת ע"י ח"כ פרץ,
בעיקר בעקבות ההתרחשויות בקריית-שמונה
ובמעלות, אם כי הסוגיה מקיפה את כל עיירות הפיתוח בתחומים החיוניים
ביותר של חטיבה.

במרכז הבעיה - הצורך בפיתוח האוכלוסיה
וחיזוק עיירות הפיתוח ע"י הפניית תושבים ומשאבים אליהן, בעיקר
בגליל, ששם יש עזיבה.

קיימנו בנושא זה שתי ישיבות, בנוכחות
נציגי עיירות הפיתוח ונציגי המשרדים הנוגעים בדבר, והחלטנו להזמין
לישיבת היום את השר בר-לב, שהוא יו"ר ועדת השרים לערי הפיתוח.
ח"כ פרץ הדגיש בדבריו את הכורך הלאומי להפנות את המשאבים הלאומיים
של מדינת ישראל במישורים השונים לשם חיזוקן של ערי הפיתוח, במיוחד
לאור העובדה שמכחינה בטחונות, חברתית, כלכלית ומבחינת איכות החיים
יש לדלל את איזור החוף ולחזק את הישובים בפנים הארץ, בדרום ובצפון.
המדינות בקרב ראשי עיירות הפיתוח רבה מאד. לאחרונה נשמעה קריאה
לנבחר הצ'יבור לשמש דוגמה, ואני באמת מברך את ח"כ יוסף שריד על
החלטתו להתיישב בקריית-שמונה.

שמענו על ועדת השרים בראשותו של השר
בר-לב, ואנחנו מעוניינים לשמוע מפיו על ההתפתחויות ועל המגמות של
הממשלה בשטח זה. יש לנו הרגשה שבממשלה יש נטייה ללכת בדרך שהזכרתי.

לפני שנשמע את השר - נשמע דברים מפי
נציגי מצפה-רמון הנמצאים איתנו כאן היום. שם הגיעו סיים עד נפש, ואנחנו
עומדים לפני שורה של הפגנות ומשלחות ציבוריות.

א. שפירא:

אני משמש גם כסגן הממונה על מחוז|הדרום
מטעם משרד הפנים, וכתוצאה מהסדר חסר-
תקדים הפכתי להיות ראש מועצה נבחר של מצפה-רמון, לאחר שהשר בתוקף
סמכותו מינה אותי כחבר נוסף במועצה המקומית, ופה-אחד נבחרתי להיות
יו"ר המועצה.

אני מכיר את בעיות המקום משני הצדדים,
ואני חייב להודות שלאחר ישיבה של שנה במצפה-רמון התמונה נראית שונה
לחלוטין מכפי שהדברים משתקפים במשרד העוסק בפיקוח, בהכוונה ובתכנון
הדברים. למדתי לדעת שישוּב כוודד כזה חי בתנאים אכזריים שאין למעלה
מהם, דבר המתבטא בכל ארחות-החיים, החל בחינוך וכלה בתחבורה, מגורים,
מים ובירוב, כשהשגת כוח אדם מקצועי הופכת למשימה כמעט בלתי אפשרית.
מספר תושבי המקום - כאלפיים, כולל אנשי צבא הקבע במקום המתחלפים
בכל כמה חדשים.

א. שפירא:

להמשך לקיים מקום כזה בלב המדבר, עם אלפיים תושבים - פירושו ניזון והשחתה ודאית במשך הזמן. כי במקום כזה אי-אפשר לקיים שירותים. התנאים במקום אינם מתקבלים על הדעת; אי-אפשר לקיים תנאי שירות מינימליים.

את דרישותינו הייתי מסכם בארבע נקודות

עיקרות:

ראשית - שינוי בגישה העקרונית; לנסות לספל במקום הזה לא בשיגרה ובאמצעים המקובלים. צריך להחליט על פיתוח תעשייתי מיידי מאטיבי של המקום, דבר שיביא למקום תוך זמן קצר אלפי אנשים נוספים;

שנית - להתאים את היקף הבניה, הדיור ורמת הדיור לתנאים המיוחדים של המקום, רמה שחעלה על זו שאדם יכול להשיג במקום אחר;

שלישית - לפתור את בעיית הכבישים. כיום הכביש איננו עביר לאילת, למרות אחרי הנוף הנהדרים - מצפה-דמון היא "סוף-העולם";

רביעית - דרושה גישה חדשה לחלוטין לתכנון המקום לעתיד. אינני מאמין שאפשר להנחית תכניות מלמעלה; התכניות חייבות לצמוח מהאיזור עצמו, תוך הכרה יסודית של הסביבה ובעיותיה, הן בתחום הכלכלי והן בתחום החברתי. צרות התיאום חייב להיות טובש מתוך המקום, וההחלטות חייבות להתקבל ע"י הזנת אינפורמציה מתוך המקום עצמו.

י. ברנשטיין:

ב-3 בספטמבר אנו עומדים להכריז על שביחת-רעב בת 48 שעות של כל הישוב כולו, כולל מכוגרים, נשים וילדים. נשבית את הישוב כולו למשך 14 יום, ואח"כ נחליט אם אנחנו חייבים לעלות לחברון או לגדה כדי שיכירו בנו כחלק של מדינת ישראל. רצייתי להזכיר כל זאת כדי להדגיש לפניכם את עצמת יחסנו לבעיה.

הי"ר י. חמיר:

אני מודה לאורחים הנכבדים. שמענו את דבריכם, והתמונה ברורה.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מאד נעימה הדרישות שהשמיע ראש מועצת מצפה-דמון אני רוצה להעיר לגבי שתים: האחת - פיתוח מיידי תעשייתי מאטיבי לא יכול לקום, בגלל המחסור בידים עובדות במקום, וכשבשלב בנייה שונים נמצאות 136 דירות, נוסף על אלפיים הנפשות הקיימות במקום. ואני מדגיש: מדובר בעיר מבודדת! על מספרים כאלה אי-אפשר לבנות פיתוח תעשייתי מאטיבי.

שנית, הם מדברים על ועדת פעולה מיוחדת, בטענה שתכנון המקום לא יכול לבוא מלמעלה. אין לנו כוונה להקים ועדה מיוחדת. להם יש בעיה אחת, מצפה-דמון. לנו יש עוד מספר נקודות כאלה: חצור, שלומי, ירוחם, אופירה ועוד, ואיננו יכולים לכל ישוב פרובלמטי להקים ועדה מיוחדת. אלא אנחנו מתכוונים לספל במצפה-דמון בקדימה גבוהה, ע"י אותה ועדה משרדית שכבר קיימת, כפי שכתבתי לראש המועצה: לטווח המיידי - משרד השיכון ישפר וישכלל את הדירות הקיימות במצפה-דמון, שהן דירות קטנות ופשוטות מאד; יוסיף חרטינה, אמבטיות וכו' ויעלה את הרמה. מטרת יפעל להקמת המפעל של מערכת הבטחון במקום. אין שום סיכוי להביא היום למצפה-דמון מפעל פרטי, ולכן באנו בדברים עם מערכת הבטחון שתתחיל בהקמת מפעל ממלכתי שם, למרות שגם כיום חסרות במקום ידים עובדות (יש שם היום מפעל מתכת של כור שגם היום יכול לקלוט עוד 50 עובדים שאינם), בחקווה שהדירות שנמצאות היום בבניה יאוכלסו עד שיקום המפעל. משרד החינוך יפעל לפתרון בעיית החינוך התיכון במקום. לא ע"י בניית ביי"ס תיכון במצפה-דמון, אלא ע"י טיפול נמרץ להעלאת הרמה במדרשת-שדה-בוקר, ששם לומדים ילדי מצפה-דמון, שרמתה היום איננה מן הגבוהות.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

גם משרד החינוך וגם מאנשי מצפה-דמון שמעתי את זה. כן תיבדק אפשרות של הוספת כיתת לימוד גבוהה יותר במקום עצמו (מעבר לביה"ס היסודי). הסוכנות-היהודית חקים לאלתר, במקום מחנה הכשרה לצעירים מתנדבים מחו"ל, ומשרד הפנים יסייע בכל הסוגיות המוניציפליות. אלה הם הצעדים לטווח המיידי.

לטווח הארוך יותר: ועדה בינמשרדית תעבור

תכנית פיתוח רב-שנתית לעיר, שתובא לאישור ועדת השרים. הדבר ייעשה בקדימה גבוהה ויטתיים תוך חודשים אחדים. הוועדה הבינמשרדית תשמע גם כוועדת מעקב. ב-1975 יבנה משרד השיכון 200 דירות בטסטנרוד בניה המקובלת היום. כלומר, אז יתווספו עוד כפאתיים דירות שהן כאלף נפש, כך שמצפה-כמון תיהפך ב-1975 לישוב של כ-3500 תושבים. נראה לי כי סיכום זה מעיד על כוונות הממשלה לפתח את מצפה-דמון בקצב מזורז, התואם את האפשרויות הריאליות.

אלו הן החלטות הממשלה, שעל-פיהן תפעל.

צריך להבין שעל בסיס צר כפי שקיים היום בפועל במצפה-דמון אי-אפשר בטווח מיידי להקים מבנה רב-קומתי.

משרד העבודה מצידו ישפץ מיד את כביש-

הגישה למצפה-דמון (קטע מכביש באר-שבע למצפה-דמון הטעון שיפוץ). כן תיבדק האפשרות לכלול בתכניות משרד העבודה לעתיד את שיפוץ הכביש ממצפה-דמון לאילת - פרויקט של עשרות מיליונים. זה בנוגע למצפה-דמון.

עכשיו לכלל ערי הפיתוח. בסוגיה זו

מטפלים באחרונה גורמים רבים מאד בקטעים שונים. לא תמיד רואים את היער מרוב העצים, והייתי רוצה לסקור את כל ההיבטים של ערי הפיתוח.

עיר פיתוח לפי ההגדרה היא עיר שמרבית

תושביה הגיעו אליה לאחר 1948, ועיר הנמצאת בריחוק ממרכז הארץ. לפני 15-10 שנים עמדו לפני הממשלה המטרות הבאות לגבי ערי הפיתוח: פיזור האוכלוסיה, פתרון בעיות המעברות שהעיקר על המדינה מחילת שנות ה-50, יישוב שטחי ארץ שוממים, יצירת חיץ התיישבותי-בטחוני באיזורים רגישים, והקמת מרכזי שירותים ועורף מסחרי ופיננסי להתיישבות החקלאות הקיימת. במרוצת השנים נתווספו עוד מטרות וסיבות להקמת הערים הללו, שהעיקריות שבהן היו ולדול הרזרבה הקרקעית למגורים, ובעיקר לתעשייה, במרכז הארץ, והיבטים מסויימים של תעשיות שיש להן השלכות על איכות הסביבה ושאי-אפשר להקימן סמוך לריכוזי אוכלוסיה גדולים, ובעיות אחרות כמו בעיות התחבורה בגוש דן וכו'.

יש לנו היום 29 ערים העונות על

ההגדרות של ערי פיתוח. 14 מהן באיזור הגליל והצפון, עם אוכלוסיה של 194,500 תושבים; שתיים במרכז הארץ, עם אוכלוסיה של 22 אלף; ו-13 ערים בדרום, עם אוכלוסיה של 290 אלף תושבים. מבחינת הגודל: קיימות ארבע ערי פיתוח עם אוכלוסיה עד 5,000 תושבים: מצפה-דמון, חצור, שלופי ומעלות. שמונה ערים עם אוכלוסיה של 5,000 עד 10 אלפים תושבים: אופקים, ירוחם, כרמיאל, נתיבות, ערד, שדרות וקרית-מלאכי. תשע ערים עם אוכלוסיה של 10 אלפים עד 20 אלף תושבים: אילת, בית-שאן, בית-שמש, יבנה, מגדל-העמק, נצרת-עלית, עפולה, צפת, קרית-שמונה. ושמונה ערים עם למעלה מ-20 אלף תושבים: אשדוד, אשקלון, באר-שבע, דימונה, טבריה, נהריה, עכו וקרית-גת.

האוכלוסיה בערי הפיתוח ב-1961 היתה

249 אלף. ב-1973 - 518 אלף נפש. כלומר, תוך 12 שנים גדלה האוכלוסיה ביותר ממאה אחוז. משקלה של האוכלוסיה בערי הפיתוח באוכלוסיה היהודית הכללית של המדינה היה ב-1961 12,8%; ב-1973 - 18%. ברור ששיעור הגידול איננו אחיד בכל ערי הפיתוח. בכרמיאל למשל שיעור הגידול נתקופה זו היה 20%, בערד 18%, בנצרת-עלית 11,9%. שיעור הילודה בערי הפיתוח גבוהה מזה של כלל המדינה. בערי הפיתוח הוא מגיע ל-26,6% לאלף; לעומת ממוצע ארצי של 16,2 לאלף, או 15 לאלף באוכלוסיה היהודית בערים הגדולות.

גם ביין הערים יש הבדלים גדולים בשיעורי

הילודי, הנעים בין 46,1 לאלף בנתיבות, 37,9 לאלף בירוחם, לעומת 11,1 לאלף בנהריה.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בשנים 65-1961 נוספו לערי הפיתוח 100 אלף נפש כתוצאה מעלייה ומעבר תושבים ותיקים ממרכז הארץ. התוספת הכללית באותה תקופה הייתה 147 אלף; כלומר: הריבוי הטבעי היה 47 אלף נפש בערי הפיתוח.

בשנים 71-1966 נוספו 25 אלף נפש כתוצאה מעלייה ומעבר תושבים ותיקים ממרכז הארץ, מתוך גידול כולל של 73 אלף. כלומר, בחמש השנים שעד 1971 הייתה ההגירה הודות לעלייה ולמעבר תושבים רק כשליש בהשוואה עם חמש השנים שלפני כן - תופעה שצריך לזכור אותה.

התפתחות האוכלוסיה בערי הפיתוח הייתה:

ב-1962 21,8%; ב-1963 ירד האחוז ל-12,6%; ב-1966 הייתה ירידה ל-2,6%; הוא הדין ב-1967. מ-1967 יש עלייה, וב-1973 הגיע שיעור הגידול ל-4,9%. כלומר, בשנים הראשונות היה גידול ניכר, של 21%; ב-1967 הייתה שנת שפל, וב-1973 הגענו ל-4,9%.

ערי הפיתוח בדרום הארץ התפתחו בקצב

מזורז יותר מן הערים שבצפון. משקל האוכלוסיה מבין יוצאי אסיה ואפריקה גבוהה שם יחסית. אחת התוצאות של התופעה הזאת היא אחוז גבוה של משפחות מרובות ילדים. משפחה ממוצעת באוכלוסיה היהודית מונה 3,8 נפשות, לעומת משפחה ממוצעת בערי הפיתוח המונה 4,2 נפשות, כלומר: בערי הפיתוח הממוצע הוא למעלה משני ילדים במשפחה, לעומת מרכז הארץ ששם הממוצע הוא פחות משני ילדים. כתוצאה מכך אחוז הילדים שעד גיל 14 גבוה בערי הפיתוח לעומת כלל האוכלוסיה במדינה: 36,6% מתושבי ערי הפיתוח הם עד גיל 14, לעומת 30,2% בממוצע ארצי. גם בשיעור הריבוי הטבעי צועדות ערי הפיתוח בראש, עם ממוצע של 25,6 לאלף, לעומת ממוצע ארצי של 16,2 לאלף.

אשר לעלייה וקליטה - ברור שקליטת עלייה

מהווה גורם חשוב בגידול ערי הפיתוח, כפי שכבר ציינת. 2221 משפחות נקלטו קבע בערי הפיתוח ב-1971. ב-1972 - 4937 משפחות, וב-1973 - עליה קטנה: 4997 משפחות. כלומר, כ-5000 משפחות נקלטו בכל ערי הפיתוח ב-1973.

ידוע גם כמה עזבו?

ב.צ. קשת:

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ידוע; אין לי כאן המספרים. אבל אני מדבר על קליטת קבע, על משפחה שגדה במקום יותר משלוש שנים. אלו משפחות שעלו לערי הפיתוח קודם, אבל ב-1973 הגיעו לשלוש שנים.

אשר לנקלטים בעיירות הפיתוח מכלל

המשפחות שהגיעו ארצה: ב-1971 נקלטו בערי הפיתוח כאמור 2221 משפחות מתוך 11,126 משפחות שהגיעו ארצה. ב-1972 - 4937 מתוך 15,313 משפחות שהגיעו ארצה. וב-1973 נקלטו 5,000 משפחות מתוך 16,271 משפחות עוליים שהגיעו ארצה. ב-1971 היה האחוז 19,9%; ב-1973 - 30,7%.

כמובן, יש הבדל ניכר בין ערי הפיתוח

השונות. יש מספר ערים שלא קלטו עולים כלל, או בצורה מקריה מאוד: בית-שאן, חצור, יקנעם, מצפה-דמון, נתיבות ושלומי. לא הייתה הפניית עולים אליהן. לעומת זה, הופנו עולים לצפת, אפקים, אילת, מעלות, טבריה, יבנה, ירוחם, הפנייה חלקית, והפנייה מאסיבית הייתה לאשדוד, באר-שבע, נצרת-עליה, דימונה, אשקלון וכרמיאל.

משש הערים האחרונות הללו חמש הן ערים

ב.צ. קשת:

משש, פרט לכרמיאל.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב: נכון.

אשר לשיכון - ב-1972/73 הייתה תמונת

השלמת הדיירות כדלקמן: בסך הכל הושלמו ב-1972 בכל הארץ כ-13 אלף דיירות, מתוכן 7890 בערי פיתוח (צריך לזכור שאני מדבר על בניה ממלכתית בלבד, לא בניה פרטית שקיימת כמעט רק במרכז הארץ). ב-1973 סך כל הדיירות הגמורות בארץ ירד ל-11,327 דיירות, אולם בערי הפיתוח מתוך המספר הזה נבנו 7065 דיירות. כלומר, כ-60% מהדיירות שהושלמו ב-1973 היו בערי פיתוח.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

וזו לשלושה יעדים: לעולים, לזוגות צעירים ולמפונים מטשכנות בלתי מתקבלים על הדעת. החלוקה ב-1973 היתה כדלקמן: מתוך 7065 הדירות שהושלמו בערי פיתוח נבנו 4240 לעולים, 1080 לזוגות צעירים, ו-464 דירות לשיפור תנאי דיור.

הבניה לעולים התרכזה בעיקר בערים הגדולות יותר: אשקלון, באר-שבע ואשדוד. בשמונה ערי פיתוח לא הסתיימה בניה לעולים ב-1972/73, וחלקה של הבניה לזוגות צעירים שהסתיימה - עלתה פי שניים: מ-8,5% ב-1972 ל-15,3% ב-1973.

ב-12 ערי פיתוח לא הסתיימה בניה לזוגות צעירים ב-1973; ולמפונים ולמשפחות טרובות ילדים קיימת ריכוזיות. כ-81% מכלל הבניה שהסתיימה ב-1972 היתה בבית-שאן, בית-שמש, טבריה, נהריה וקרית-גת. ב-1973 התבטאה הריכוזיות הזאת באשקלון, טבריה, עכו וקרית-שמונה. בשמונה ישובים לא הסתיימה בניה לוותיקים ב-1973. אלה נתונים המתייחסים לגמר בניה.

אשר לפרוגרמה של מה שנמצא כרגע בשלבי בניה כחוצאה מבניה שהחלה ב-1971 ועוד לא הסתיימה: הסך הכל הארצי ב-1973 היה 28 אלף דירות. מהן 38% בערי פיתוח. ב-1974 בונים 28066 דירות, מהן שוב 38% בערי פיתוח. ממה שנמצא כעת בצורת אנחנו רואים שקצת למעלה משליש הבניה הממלכתית היא בערי פיתוח.

אשר לחינוך: מבין 578 אלף תושבים בערי הפיתוח למדו בחש'ל'ג (1973) 148 אלף תלמידים במערכת החינוך, לעומת 140 אלף בשנה שלפניה. שיעור הלומדים מגיע לכ-30% מכלל האוכלוסיה, והוא גבוה מזה של כלל האוכלוסיה בארץ, העומד על 26%. הריפורמה בחינוך קיבלה תנופה מיוחדת בערי הפיתוח. בחש'ל'ג נכללו כ-30% מתלמידי הכיתות ז'ט' במסגרת הריפורמה, בעוד שרק 12% מתלמידים אלה נכללו במסגרת החינוך בארץ במסגרת הריפורמה. מלבד בכרמיאל, שלומי ומצפה-רמון מצוי בי'ס תיכון בכל עיר פיתוח. אבל יש כמובן בעיה של איכות דמת הלימודים, הגורמת לשיעור נשירה גבוה יותר בערי הפיתוח לעומת הממוצע בארץ. בחש'ל'ג למדו בכיתות י'ב רק 2400 תלמידים, לעומת 5900 שלמדו בכיתה י'. כלומר, כמחצית התלמידים שלמדו בכיתה י' לא הגיעו לכיתה י'ב. הממוצע הארצי של ממשיכים גבוה יותר: כ-60% מהלומדים בכיתה י' גופרים כיתה י'ב. בערי הפיתוח רק כ-40%. נוסף על כך צריך לציין שחלק מהלימודים העל-יסודיים בערי הפיתוח הוא בבתי-ספר מקצועיים, וברור ששיעור סיום בי'ס תיכון עיוני בערי הפיתוח נמוך הרבה יותר.

ב-1973 חלה הטבה באיכות הלימודים, דבר שהביא לשיעור נשירה נמוך יותר. בכיתה י'ב למדו 3080 תלמידים, לעומת 6070 בכיתה י', כלומר 50% סיימו ב-1973 את כיתה י'ב, לעומת 40% כפי שאמדתי שנה קודם לכן. בכלל מוסדות החינוך בארץ מגיע היחס ל-62,9%.

60% מתלמידי התיכון בערי הפיתוח לומדים במגמה מקצועית, לעומת ממוצע ארצי של 40%.

אשר לתעשייה - נתון מעורר: בערי הפיתוח יש היום 292 מפעלים תעשייתיים המעסיקים כ-75 אלף עובדים. ב-1973 ביצעו מפעלים בערי הפיתוח יצוא של 260 מיליון דולר, כ-40% מכלל הייצוא התעשייתי הנקי (בלי יהלומים). כיום נמצאות בהקמה 300 תכניות של מפעלים חדשים והרחבת מפעלים קיימים, בהשקעה כוללת של כמיליארד לירות. אני מדבר על ביצוע תכניות בפועל, ולא תכניות בצורתן. והתעסקו שמפעלים אלה יספקו תהיה ל-10 אלף עובדים בערך.

מהפכה תעשייתית חלה בערי הפיתוח מאז 1960. האוכלוסיה ב-1960 היתה 249 אלף, לעומת 494 אלף ב-1972. מספר המפעלים ב-1960 היה 509; ב-1972 - 2508, כלומר פי חמישה. מספר המועסקים בתעשייה ב-1960 היה 16 אלף; ב-1972 - 79,914 איש.

ההשקעה בתעשייה ב-1960 היתה בסך הכל 178 מיליון לירות. ב-1972 היא הגיעה לשניים-וחצי מיליארד לירות, ושטח המבנים לתעשייה שהיה 514 אלף מטר ב-1960 הגיע ב-1972 ל-2,340,000 מטר.

היו"ר י. חסיד:

אם אחת כולל בתכנית אלן את אשדוד -
התמונה איננה מאזנת את היחס עם המקומות
המרוחקים. מהי החלוקה בין החזקים והחלשים, הקרובים והרחוקים? כי זאת
הנקודה החלשה בטקטיקה הזאת.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב: אין היום עיר פיתוח שיש בה חוסר
מקומות תעסוקה. בערי הפיתוח התעסוקה
מתבססת על 43% מהעובדים בתעשייה; לעומת ממוצע ארצי של 26%. כלומר,
ערי הפיתוח חיות על התעשייה.

להלן הפירוט, לפי שתי קטגוריות:
מפעלים המעסיקים 50 עד 100 עובדים, ומפעלים המעסיקים 100- עובדים
ומעלה.

בשנים 73-1967 הוקם באפקים מפעל אחד
מהקטגוריה הראשונה, ושני מפעלים מהקטגוריה השנייה (של 100 עובדים
ומעלה); בעשור 6 מפעלים מהקטגוריה הראשונה ו-7 מפעלים מהקטגוריה
השנייה. באשקלון הוקמו באותה תקופה 7 מפעלים מהקטגוריה הראשונה,
ושלושה מפעלים מהקטגוריה השנייה. בבאר-שבע - 5 בקטגוריה הראשונה,
2 בקטגוריה הגבוהה. בית-שאן - מפעל אחד מהקטגוריה הראשונה. בבית-שאן
הוקמו שני מפעלים של למעלה ממאה עובדים. בדימונה הוקמו שני מפעלים
מהקטגוריה הראשונה, ושניים מהקטגוריה השנייה. חצור - מפעל אחד מהסוג
הראשון. בטבריה הוקמו 3 מפעלים עם מאה עובדים ומעלה. ביבנה - שניים
מהקטגוריה הראשונה ואחד מהקטגוריה הגבוהה. בירוחם - שניים מכל סוג;
בכרמיאל - שניים מכל סוג; במגדל-העמק - שניים מסוג א' ואחד מהקטגוריה
השנייה; במעלות הוקמו שלושה מפעלים עם יותר ממאה עובדים, מאז פלחמת
ששת ארבעים. במצפה-רמון הוקם מפעל אחד מהקטגוריה הראשונה. בנהריה
הוקמו שלושה מפעלים מהקטגוריה השנייה, הגבוהה. בנצרת-עלית - ארבעה
מהסוג הראשון ושלושה מהסוג השני. בנתיבות הוקמו שני מפעלים מכל סוג;
בעכו - ארבעה מפעלים עם 100 עובדים ומעלה; בעפול - 2 קטנים ואחד
מהסוג השני; בערד הוקם מפעל אחד מהקטגוריה הגבוהה; בקרית-גת - שניים
מהסוג הראשון ו-4 מהסוג השני; בקרית-מלאכי - אחד מהסוג הראשון ושלושה
מהסוג השני, בקרית-שמונה - שניים מהקטגוריה הראשונה ואחד מהקטגוריה
השנייה; ובשדרות הוקמו שלושה מפעלים מהקטגוריה הראשונה, ואחד מהסוג
השני. מבחינה זאת יש אפוא חלוקה טובה. בכל ערי הפיתוח ללא יוצא מן
הכלל הענף העיקרי הוא התעשייה, והממוצע כמעט כפול מן הממוצע הארצי.

התכניות שלנו ל-1978 מתבססות על עליה

של כ-60 אלף. אנו צופים גידול של כ-60 אלף תושבים עד 1978, בגידול
שנתי של 12 אלף. גידול בכוח העבודה של 22,500 איש; גידול מועסקים בתעשייה -
8,200. ותוספת שטח לתעשייה מעל לחצי-מיליון מטר מבנים בנויים.

ב-1974 יוקמו מרכזי תעשייה איזוריים

חדשים. האחד - לתעשיות כימיות דרומית לבאר-שבע. בגליל המערבי יש לנו
שלושה איזוריים מרכזיים: האחד באיזור יחיעם-מעלות-כברי; השני באיזור
דברת, כלומר צפונית לעפולה; והשלישי שאנחנו בודקים כעת - איזור נוסף
בגליל המרכזי-מזרחי, באיזור תפן, שטח אש-תשע.

מטרת האיזוריים הללו היא שהם יוקמו

בחורף ויספקו מקומות עבודה לערי הפיתוח ולכלל הישובים הנמצאים ברדיוס
של כ-15 ק"מ. האיזור שבגליל המערבי למשל יספק עבודה למעלות, שלומי,
כרמיאל, נהריה, ואפילו עכו, נוסף על הישובים הקטנים יותר, בין שאלה
כפרים של בני המיעוטים או מושבים וישובים אחרים.

ב-1974 מועסקים בתעשייה בערי הפיתוח

קרוב ל-100 אלף עובדים. ההשקעות יגיעו לשלושה-וחצי מיליארד לירות,
ויושלמו שלושה פרויקטים גדולים מאוד, בקנה-מידה ישראלי אפשר לומר
ענקיים: האחד במגדל-העמק, נילית (לחוטי ניילון), שיעסיק בשלב ראשון
כ-400 עובדים; בדימונה מפעל למרטי בלימה ולמכונות המייצרות סרטי-
בלימה (למכונות) שיעסיק בשלב ראשון כ-400 עובדים ויגיע ל-700 עובדים;
(מפעל שהועבר מרמת-גן לעיר פיתוח). ואותו קומפלקס תעשייתי, דרומית
לבאר-שבע, כשהמפעל הראשון שיעבור לשם יהיה מכחשים, בגליל סיבות
אקולוגיות, ותעשיות כימיות נוספות (זה כ-15 ק"מ דרומית לבאר-שבע,
כשתכניות ההתרחבות של באר-שבע אינן לאותו כיוון).

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אשר לתעסוקה - מאפיין אחד שצריך לזכור הוא משפחות מרובות ילדים. כתוצאה ממספר הילדים הגדול מספר המפרנסים בערי הפיתוח קטן יחסית. מאפיין אחר: רמת השכלה נמוכה, בעיקר של התושבים הוותיקים, בהשוואה לממוצע הארצי.

בכוח העבודה בכללים 29,6% מכלל התושבים, לעומת ממוצע ארצי של 34,2%. שוב, בגלל הגיל הנמוך יחסית של האוכלוסייה.

כפי שאמרת, 43% מועסקים בתעשייה, לעומת ממוצע ארצי של 25,2%. המועסקים בענף הבניה - 10,4% לעומת 7,4% ממוצע ארצי. גם זאת פונקציה של קצב הבניה בערי פיתוח, גם בניה תעשייתית שאנחנו משקיעים בה עכשיו מיליארד לירות.

בענפים היצרניים - תעשייה-ומלאכה, בניה וחקלאות, מועסקים כ-63 מכוח העבודה בערי הפיתוח, לעומת ממוצע ארצי באותם ענפים של 41% בלבד. כלומר, ערי הפיתוח הן ערים פרודוקטיביות.

בענפי השירותים מועסקים 39,7% מן המפרנסים בערי פיתוח, לעומת 60,4% ממוצע ארצי. זהו אחוז נמוך מן הרצוי, ויש לכך השלכה גם על רמת השירותים בערי הפיתוח.

אשר לרמת העובדים בתעשייה - טכנאים, הנדסאים, אקדמאים - הממוצע בערי הפיתוח נמוך מן הממוצע הארצי - 38,5% מהאקדמאים במדעי הטבע, 56,7% מהאקדמאים האחרים, ו-28,2% מההנדסים המועסקים בערי הפיתוח אינם גרים במקום. למשל: בדימונה המהנדסים, הטכנאים ובעלי ההשכלה האקדמאית גרים במקומות נוחים יותר: ערד ובאר-שבע. הוא הדין בגליל. אנחנו מנסים לפתור בעיה זו ע"י בניית דירות מתאימות ובהנאים נוחים יותר בערי הפיתוח, ושנית - כשנגיעה אלינו פניה לסייע בהקמת מפעל, אמנם איננו מתנים זאת במאה-אחוז בהעברת כל הסגל האקדמאי לעיר, אבל אנחנו מפעילים את כל יכולת הלחץ שלנו בכיוון זה, ולא הייתי אומר שההצלחות צנועות. זוהי תופעה של השנה-שנתיים האחרונות.

מבחינת מנהלים, שני-שליש מהם גרים במקום; שליש אינם גרים במקום.

אשר להתפלגות הענפים התעשייתיים בערי הפיתוח - גם כאן יש תפישה מוטעית. בעבר היו ערי הפיתוח ערי טקסטיל. היום התמונה שונה. הענף הגדול בתעשייה בערי הפיתוח הוא ענף הכימיה והמזון: 27,3% מן העובדים - 27,236 במספר; לאחר מכן ענף המתכת, החשמל והאלקטרוניקה, עם 20,946 מועסקים. רק לאחר מכן הטקסטיל והעור, עם 20 אלף; נייר ועץ - 10 אלפים, ויהלומים - 1087 עובדים.

אשר למספר דורשי העבודה, היום יש בכל ערי הפיתוח 4900 דורשי עבודה, כלומר אנשים הרשומים בלשכות - כ-5% מכלל העובדים. בתעשייה כולה חסרים היום 10 אלפים עובדים בארץ כולה (כמחציתם בערי הפיתוח). דורשי העבודה הם דורשי עבודה זמניים, כמו חיילים משוחררים עד שמוצאים להם עבודה, או אנשים שהתאמתם פרובלמטית יותר. זהו מספר בלתי מדויג. (ב-1972 היו מעל ל-6,000).

מה שנוגע למדיניות של הממשלה בכל הסוגיה הזאת: ועדת השרים עוסקת בערי הפיתוח בלבד, לא בערים חדשות בשטחים, לא בקריית-ארבע, לא באופירה וכו', ולא בערים או ישובים עירוניים פרובלמטיים אחרים (אור-יהודה, ראש-העין וכו'). יש ועדת סנכ'לים לשטחים העוסקת בשטחים, ולישובים אחרים שאינם ערי פיתוח יש בעיות ספציפיות של תעסוקה או בעיות מוניציפליות וכו', אבל אין בהן מצב של בעיה כוללת בכל המרכיבים יחד, בעוד שבערי הפיתוח כולן יש כיום בעיות בכל התחומים: קליטה, עליה, שיכון, חינוך, תעסוקה, תחבורה וכו'. דעתנו היא שאם נתחיל להתפזר - "תפשת מרובה לא תפשת".

מה בכל זאת מפריד בין אור-עקיבא ובין כרמיאל? ב.צ. קשת:

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב: ישובים מסוג מנחמיה למשל אינם ישובים חדשים, או שהם ישובים במרכז הארץ, כמו אור-עקיבא. גם לראש-פינה יש בעיות, אבל זהו ישוב ותיק ומבוסס, לעומת

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

חצור השכנה. לכל אחד מהישובים יש בעיה ספציפית למשרד מסויים. בשעה שהבעיות של עיר פיתוח הן כלליות וכוללות.

יש כאן טעות אופטית. עיר פיתוח איננה דבר סטנדרטי. הערים הללו מחולקות בשני חתכים, לשלוש קבוצות שונות. באר-שבע למשל בשני החתכים היא בקריסה הנמוכה ביותר. באר-שבע היא עיר שקמה אחרי מלחמת העצמאות, כשכל תושביה הם אנשים שעברו ממרכז הארץ, או עולים.

היור י. תמיר: מתי מקבלת עיר כזאת תעודת-בגרות ויוצאת מהקטיגוריה של עיר פיתוח?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מדי שנתיים אנחנו כודקים את המצב, ומשנים את הסטטוס. למשל: רק לפני שנה שינינו את הסטטוס של נהריה, מגדל-העמק, עפולה, מאיזור א' ו-ב' לאיזור ב' ו-ג'. רק אשקוד שינינו את הסטטוס של אשדוד, אשקלון, באר-שבע, שעברו מאיזור א' ל-ב', או מאיזור ב' ל-ג'. אנחנו עוסקים אפוא רק בערי פיתוח, לא בישובים פרובלמטיים במרכז הארץ, ולא בישובים חדשים מעבר לקו הירוק.

החלוקה בין ערי הפיתוח היא כאמור בשני חתכים: ראשית - המיקום הגיאוגרפי. איזור הגליל, והנגב דרומית לבאר-שבע, הם איזור א'. האיזור שמבאר-שבע ועד פרוזדור ירושלים, כולל ירושלים, הגליל מצפון לנהריה, כולל יקנעם, הם איזור ב'. ומרכז הארץ, מנהריה ועד אשדוד - איזור ג', להוציא את עכו שהיא איזור ב'. החלוקה הזאת קובעת את רמת הסיוע שהמדינה נותנת למפעל שקם באיזור.

מפעל המייצר מוצר שחלקו ליצוא - באיזור ג' היזם צריך לרכוש את הקרקע כלי עזרתנו (והקרקע היזם יקרה מאד); הוא צריך לעשות את התשתית למפעל: כבישים, חשמל, מים, ביוב; הוא צריך לבנות את המבנה ולהביא את הציוד, כשעל המבנה ועל הציוד הוא צריך מאמצעיו הוא לתת 50% מן ההשקעה. את ה-50% הנותרים המדינה מטמנת לו בהלוואת פיתוח, ואם זה מפעל מאושר שעוסק ביצוא - ב-20% מענק. מפעל כזה המגדש עולה לו אפוא מיליון לירות, והמבנה עם התשתית מיליון לירות, והציוד גם הוא מיליון לירות. יזם כזה באיזור ג' צריך אפוא שיהיו לו 2 מיליון לירות משלו, שעליהם הוא מקבל מיליון לירות סיוע מממשלת.

אותו מפעל אם ילך לאיזור א' (בין אם זה עיר פיתוח ובין אם ישוב חקלאי), הוא מקבל את הקרקע בשכירות חינם; המדינה עושה את התשתית על חשבונה; מסו'ת בונה את המבנה, והוא מקבל אותו בשכירות. על הציוד הוא צריך לתת 30% מההשקעה, במקום 50%. כלומר, במקרה זה אותו מפעל באיזור פיתוח א' יוכל לקום אם ליזם יש הון עצמי של 333 אלף לירות (במקום שני מיליון). זהו תמריץ אדיר לתעשייה לעבור לאיזור פיתוח א', וככל שמתייקרות הקרקעות במרכז הארץ - ערך התמריץ הזה גדל. ועובדה שהמהפכה התעשייתית אלן נבעה מהמדיניות הזאת, ולא דווקא מחלוציות.

עם זאת, הרווחיות של המפעלים המאושרים הללו מפגר אחרי הרווחיות של המפעלים הבלתי מאושרים. וזה משני טעמים: ראשית - משום שאלה מפעלים בעיקר לייצוא, והיצוא הוא פחות רווחי מן הייצור לשוק המקומי. שנית - הריחוק ממרכז הארץ בסופו של דבר מהווה הוצאה נוספת.

מה הם התמריצים הניתנים לתושבים?

באיזור ג' יש סיוע ממלכתי לא קטן בתחבורה, סובסידיות, חינוך וכו'. אבל לתושב באיזור פיתוח א' ניתנים התמריצים הבאים: 1) פטור מיוחד מס-הכנסה - מ-400 עד אלף לירות בערי פיתוח.

היור י. תמיר: כמה ישובים בהנים מפטור של אלף לירות?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:
קריית-שמונה, חצור, מעלות, שלומי, ירוחם, מצפה-רמון.

(2) הלוואה עומדת, מיוחדת, מעל לזו הניתנת ע"י משרד השיכון, בשיעור של 8,000 לירות ליחיד בעל מקצוע נדרש העובר ממרכז הארץ לעיר פיתוח. אם שני בני-הזוג הם בעלי מקצוע נדרש - הסכום הוא 12 אלף לירות (הלוואה לא צמודה, ב-11-12% דיביית).

(3) קרן חסכון מיוחדת לתושבים הוותיקים בערי הפיתוח. על כל לירה של חסכון עצמי משתתפת הממשלה בשתי לירות.

(4) קיים סידור של "בנה ביתך", שבו מוקצים שטחים ללא מכרז להקמת וילות לעובדים נדרשים.

(5) יש חינוך תיכון חינם (לא קשור ברמת ההכנסה). עם הקיצוצים האחרונים במשרד החינוך חל שינוי מסויים ביחס לערים באיזור ב' ו-ג', לא באיזור א'. כשההנחה באיזור ב' לעומת איזור ג' גבוהה בדרגה אחת: על הנחה של 40% באיזור ג' מקבלים הנחה של 60% באיזור ב'.

(6) קרן לפיצויי פיתוח במקרה של אדם שעובר ממרכז הארץ לעיר פיתוח.

(7) פטור מתשלום אגרת טאבו במקרה של רכישת לירה בעיר פיתוח.

(8) לעולים חדשים ניתנת הלוואה נוספת על מה שהם מקבלים במרכז הארץ.

(9) יש סידור של לירה בשכר-לירה חודשי, שאנחנו רוצים להרחיבו.

(10) במספר ערי פיתוח שיש להן סטטוס של איזור א'-פלוס: קריית-שמונה, חצור, שלומי, מעלות, מצפה-רמון וירוחם, ניתנת ע"י משרד השיכון הלוואה מוגדלת של 15 אלף לירות במקום 8,000. כלומר, גם לתושב, נוסף למפעל יש התמריצים הללו, שאינם מבוטלים. זה לגבי החלוקה הגיאוגרפית של ערי הפיתוח.

נוסף לכך יש חלוקה אחרת, לפי מצבן של ערי הפיתוח כפי שהוא היום. כאן אנחנו מבחינים בין ערי פיתוח שיצאו למרחב, שאינן מחייבות דברים יוצאים מן הכלל, כמו באר-שבע, אשדוד, נהריה (שעדיין לא הוצאנו אותן מן הרשימה, אבל עקרונית הן מעסיקות אותנו מעט מאוד), ובין קטיגוריה שניה, של ערים שהגיעו לרמה המאפשרת להן קליטת עליה בלתי סלקטיבית, שאפשר להפנות אליהן עולים ישר משה-התעופה, ורובם ייקלטו (כשני-שליש מהם): קריית-גת, נצרת-עלית, מגדל-העמק, דימונה. יש עוד קטיגוריה שלישית, אלו הן ערים שעדיין לא הגיעו למצב שאתה יכול להפנות אליהן עליה המונית. אם תביא למשל עולים מלוד ישר למצפה-רמון או לשלומי - הסיכוי שחלק גדול מהם ישאר שם הוא אפסי.

כיצד אנחנו מתכוונים לפתח את הערים הללו? הקטיגוריה הראשונה מתפתחת באופן טבעי. הקטיגוריה השנייה חגול על בסיס הפניה של עולים בלתי-סלקטיבית, על בסיס של גידול טבעי, ועל בסיס של מעבר תושבים ממרכז הארץ, או כעובדים נדרשים - עובדי חינוך, פועלות-פועלים, עובדי הרשות המקומית, אנשי מפתח בתעשייה ובמטכר. אלו 8 קטיגוריות של נדרשים שזכאיות לתמריצים האלה.

הקטיגוריה השלישית, בטווח של השנים הקרובות תפתח ע"י עליה פנימית - כלומר, שהבנים לא יעזבו את המקום; חופעה שקיימת היום; ע"כ שמשפחות שחיות במקום ישארו בו (כיום יש לא מעט נשירה); ע"י בעלי מקצוע נדרשים שיופנו למקום - אם זה מפעל, אם זה בייט וכו'; וע"י הפניית עולים סלקטיבית, על בסיס אישי: תעסוקה מתאימה, קרובים במקום וכו'.

התכנית שלנו היא קודם כל להשלים את המרכיבים החסרים בכל עיר ועיר. עד כה היתה ההתפתחות די ספוראדית, כשהקונצפציות היו שונות. בעבר חשבו שעיר של 10 אלפים תושבים יכולה לחיות בלי בעיות, ואם יש מפעל אחד או שניים בתעשייה קלה - זאת תעסוקה. כיום אנחנו חושבים שצריך לשאוף לישובים מעל ל-20 אלף תושבים, עם תעסוקה מגוונת מתקדמת. כי כוח העבודה של היום לא יכול להיקלט במפעל שאיננו מסוגל לשלם שכר מתאים. כך שהתכנית היא להוסיף בכל עיר ועיר את המרכיבים החסרים, בין אם אלו לירות, בייט, תעסוקה וכו'.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

דבר נוסף שאנחנו עושים: תכנית רב-שנתית לכל אחת מן הערים הללו, תוך קביעת מספרות להתפתחות לחמש השנים הקרובות. העבודה הזאת נמצאת עכשיו בעיצומה, ותוך מספר חודשים נוכל לסכם תכנית לכל עיר ועיר. אנחנו מתכוונים לתכנית-מסגרת. אינני חושב שהממשלה צריכה למצוא עצמה במצב שבעוד חמש שנים ינפנפו לנו בתכנית שהכנו לפני עשר שנים ויגידו: ראו, אמרתם שזה יהיה ישוב בן 30 אלף תושבים, ואנחנו דורשים ביצוע לאתרו.

ב.צ. קשת:

זה עתה קיבלתי מברק משרמיאל האומר ש-15 משפחות יורדות מן הארץ בימים אלה, ועוד 30 משפחות נוספות מתארגנות לירידה.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אמרת שצריך לפעול למניעת ירידה. עכ"פ, התכניות שלנו יהיו תכניות-מסגרת. הבעיה של הממשלה הזאת היא לעבוד בצורה מתואמת. כי לא ייתכן שמשרד אחד יכין לעצמו תכנית גראנדיוזית ללא תיאום עם משרדים אחרים. כי אני יכול להצהיר שבמצפה-דמון נקים תעשייה מאסיבית, אבל זה לא יעזור אם הדבר לא יתואם עם שיכון ושירותים. ועדת השרים של הממשלה הזאת מגלה בשלב זה נטייה לעבוד במתואם, ואם הנטייה הזאת תמומש - הרי בניגוד לממשלות הקודמות לא יהיה עוד מצב של עיר שיש בה מפעלים אבל אין בה דירות ואין בה עובדים.

אשר לתעשייה - איננו רואים עצמנו בשום פנים מחוייבים להקים בכל ישוב בארץ מפעל תעשייתי בחצרו. זה איננו כלכלי. זה עובד יפה בתעשייה הקיבוצית, שיש לה מפעלים קטנים, אבל שם כוח העבודה מיוחד במינו, והם מצליחים להקים מפעל עם 60-70 עובדים שמקיים את עצמו - אם כי גם שם עובדים כיום לתעשייה גדולה יותר, עם עובדים מהחוץ. אנחנו חושבים על מפעל גדול שצריך לשרת את כל הסביבה. איזור תעשייתי בדימונה, או בירוחם, איננו אכסלרטיבי לדימונה או לירוחם. את הערים הללו צריך לראות כמקבצים, כשחלק מהנושאים צריך להיות בתוך העיר עצמה - כמו חינוך תיכון, שירותי בריאות, דואר, משטרה, קולנוע, בריכת-שחיה וכו', אבל חלק מהשירותים ומקומות העבודה הם איזוריים: תעסוקה, חינוך גבוה, ביה-חולים, אמפייתיאטרון לאירועים מיוחדים, וכו'. כדוגמה למקבצים אלה אני מביא את שדרות-נתניה-אפקים. בצפון יש לנו מקבץ כמו מגדל-העמק-נצרת-עפולה. או מקבץ כמו צפת-חצור, כרמיאל-שלומי-מעלות-נהריה-העכו, או ערד-דימונה-ירוחם. זאת הקונצפציה שלנו, כשאנחנו מבדילים בין דברים שצריכים להיות בחצר ובין דברים שיכולים להימצא ברדיוס של 10-15 ק"מ. זה מחייב כמובן כבישים ותחבורה מסודרים, וכו'.

כאן יש לנו בעיה עם מספר ערי פיתוח, כמו טבריה או עפולה למשל, שאין בהן כבר קרקע תעשייתית, בעוד שהגישה של ערים קטנות, מקומות כמו מנחמיה, היא להקים מפעל אדיר בתוך חצרן. הן. או הרעיון שהיה לסוכנות-היהודית בדבר כפרים-תעשייתיים, כשאנחנו כאמור חושבים דווקא על מיזוגים שיאפשרו הקמת מפעלים גדולים, בגלל ההרכב של כוח האדם והפוטנציאל.

ב.צ. קשת:

אני מציע שנכלול את הנושא הזה בסוגיית הנושאים שהוטל על ח"כ הרליץ ועלי לפנות לגביהם ליו"ר הכנסת שירשה לנו לטפל בהם בזמן הפגרה.

היו"ר י. תמיר:

אני מקבל את ההצעה.

י. פרץ:

הערה אחת לגבי מצפה-דמון: - טונח לפני מכתב מה-9.8.72 אל חברי הממשלה, או הוועדה ומיוחדת, ובו כל אותם דברים שהשר בר-לב כתב עכשיו במכתב השני. ומ-1972 עד היום לא נעשה דבר. אלו הסיבות לכך שהאנשים צועקים.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לא דוברים ולא יער. אנשים צועקים משום שהם נולדו לבנות ולצעוק. מאז הסיכום הזה של 1972 - הכל נוצע. מאז הסיכום הזה הוחל בבניית 136 דירות,

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
13.8.74

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

נוסף לשיפוץ הדירות ההרוסות. הכביש למצפה-רמון שופץ, פרט לקטע קטן.
בעיות החינוך שלא היו מסודרות אז - מסודרות היום. הוא הדין ביחס
להקלות ממס-הכנסה. כל מה שסוכם אז - סודר. אבל זה לא אומר שהבעיות
של מצפה-רמון עד סוף הדורות נפתרו. היום הם מדברים על כביש ממצפה-
רמון דרומה; אז לא דובר על זה. היום הם מדברים על דירות נוספות.
מ-1972 נוספו במקום שני מפעלים וכמאה מקומות עבודה חדשים. היום יש
בעיות חדשות, וגם אם נפתור אותן - אני בטוח שבעוד שנתיים יהיו שוב
בעיות חדשות.

שמענו סקירה ודברי רקע מפצים ומאלפים
ביותר, ואנחנו מודים לשר. הישיבה
נעולה.

היו"ר י. תמיר:

(הישיבה ננעלה ב-11.15)